

הדין היועצים אם יעצו בזדון אבל לא מדין רודף או מוסר, ודבר זה מסור לבית דין ולא ליחידים. וצריך לדקדק הרבה בזה כי ההמון משתמשים במונחים אלה בלי הבחנה.

ולשאלה שלא שאלתם, האם יש לעבור עבירה חמורה* כדי להציל את ישראל ומשום גדולה עבירה לשמה וכו' ועיין בשו"ת מהרי"ק שורש קס"ה (בדפוסים אחרים קס"ז), אין המציאות כן ואותה עבירה לא תהיה הצלה אלא נקמה בעלמא ותסכן את הרבים. ואחרון חביב, לע"ד אין לתושבים לנטוש את יישוביהם מפני הסכנה בכישים כי עתידה הממשלה להתחלף והמדיניות להשתנות, אלא דינם כערי ספר שיוצאים להגנתם אפילו בשבת ואפילו על עסקי תבן וקש ומצוה על כל ישראל לבוא לעזרתם וכל שכן הם עצמם מצווים לבוא לעזרת עצמם.

יהודה הרצל הנקין

* (הנה"ה) כלומר רצח פוליטי.

שמוחזק למסור כיון שהושפל ונמאס בפני השררה של האומות או שאר אמתלות שאינו מוסר עכ"ל דזיל בתר טעמא ששוב אינו יכול למסור. ועיין מה שכתבתי ב"שנה בשנה" תשנ"ה [להלן מאמר ד'] בפרק ה' הדין ברודף ומוסר וב"קשוט" גליון ב' סימן ז' [להלן סימן מ"ד]. ואם משום שמא יחזרו לשלטון בעתיד הרי אז שוב תהיה להם סמכות ואין לדונם כרודף או מוסר כנ"ל ועל כל פנים אין חוששים לזה כמו שלא חשש הים של שלמה לשמא יחזור וימצא חן בפני השררה. ועיין כים של שלמה שם שיכול להזריד את המוסר לשעבר לבור לגרום למותו רק לא להורגו בידים שזוהי תקנת חו"ל שמורידים את המוסרים כל שלא עשו תשובה וכן דעת המאירי במסכת בבא קמא דף קי"ט עמוד א', אלא שחולק על שאר ראשונים ואכ"מ.

לדינא נראה שאחרי שיועברו מן השלטון מותר להעמידם לדין ליסרם ולהענישם למיגדר מילתא כדי שלא תישנה מדיניות כזו בעתיד והוא

סימן לד

הסתכלות בספרי אמנות של ע"ז

הטבעית ממש כפסלי יון ורומי כי אטו פסלים של שאר ימי קדם לא היו אסורים, אלא רק שגוי המוכיח שהכוונה היתה לשנות מן הטבע ולדוגמה אם עשה חוטם מעל לעינים יש להתיר לעשותו.

ובאשר לרכישת ספרי היסטוריה של אמנות שיש בהם צילומים של איקונים של הנצרות ושאר חפצי ע"ז, הנה עשייה אין כאן ואיסור הנאה אינו אלא בע"ז עצמה ומשמשיה אבל לא בצילומים ולא שייך חשדא כיון שמטרת הספר מוכיחה שאינו אלא להתלמד אמנות. רק יש לדון מצד התעסקות בע"ז לפי דברי הרמב"ם בספר המצות לא תעשה י' שתחילה כתב לאסור העיון בכוחניות הע"ז איך שכוכב פלוני תרד על תאר כך ותעשה כך עכ"ל שזו היא האמונה הטפלה והתיאולוגיה של הע"ז, ואחר כך כתב לאסור העיון היאך פלוני יקטירו לו ויעמדו לפניו וכו' עכ"ל

ב"ה, ט"ז סיון תשנ"ה

לרב אהר

כשקבלתי מכתבו הייתי טרוד בענינו של רב אחד שהועמד למשפט עקב פרסום דעותיו בהלכה, מצד אחד כדי למחות נגד המשפט נגדו ומצד שני לסתור דעותיו, וכיון דאידיחי אידיחי וכעת ראיתי שכבודו שאל כהמשך לשיעוריו ואם כן בוודאי עבר זמן מכתבו ואתו הסליחה.

לגבי אמנות מופשטת אבסטרקט אר"ט בלע"ז קשה לקבוע מרחוק מהו אסור ומהו מותר, אמנם בצורת אדם נהגו להקל אם אינה בולטת או אם אינה של כל הגוף אלא הפנים בלבד ועיקר השאלה היא לגבי עשיית פסל שלם בצורה מופשטת ואינו שכית, ובודאי אין האיסור מוגבל לעשיית צורת אדם כתבניתו

שאיסור ההסתכלות אינו מן התורה. וכן משמע ברבנו ירוחם וז"ל אסור לשמוע כלי שיר של ע"ז או להסתכל בנויי ע"ז כיון שנהנה בראייה כך מוכח בפסחים (כו) מההיא דאמר רבי שמעון בן פזי קול ומראה אין בהן מעילה אבל איסור יש בהן וכן פשוט בשבת דאסור להסתכל בצורו' משום אל תפנו וגו' עכ"ל הרי שמדמה הסתכלות להנאת קול ומראה שהם מדרבנן כמבואר ברש"י ותוספות במסכת פסחים שם. ולפי זה מה שדרשו במסכת שבת הוי אסמכתא עיי"ש ומן התורה אסור לפנות כדי לעבדם אבל לראותם כלבד אינו אסור אלא מדרבנן ושפיר דורשים הטעם.

ואילו לדעת הרבה ראשונים האיסור לראותם הוא מן התורה, עיין בספר יראים השלם מצוה שני"א והקצר ס"ה שלא קרא לו תולדה כדרכו באיסורים דרבנן, ובספר החינוך כתב שלא לפנות אחר ע"ז במחשבה או בדיבור ולא אפילו בראיה לבד וכו' שנאמר אל תפנו אל האלילים עכ"ל הרי שכלל את ג' האיסורים יחד וכולם מן התורה ובספר האגודה במסכת עבודה זרה פרק ג' אות מ"א נקט בהדיא לשון מן התורה וכן משמע באבן עזרא ובחזקוני בפרשת קדשים. ולע"ד כן פשוט לשון הרמב"ם בהלכות עבודה זרה פרק ב' הלכה ב' וסמ"ג לא תעשה י"ד, וכן מוכרח בסמ"ק מצוה כ"ט שכתב שלא להסתכל בצלמים דכתיב אל תפנו אל האלילים עכ"ל ותו לא ולא יתכן שהוא מדרבנן לדעתו שאם כן לא הזכיר כלל מה אסור מן התורה. ובשו"ת יביע אומר חלק ד' חלק אורח חיים סימן כ' אות ג' כתב שלשון מן התורה שבאגודה הוא לאו דוקא והביא ראייה ממה שבמסכת שבת אמרו אף בחול אסור להסתכל בו משום שנאמר אל תפנו אל האלילים עכ"ל ובמסכת גיטין דף כ"ז עמוד א' פרש"י שלשון משום שנאמר היינו מדרבנן ובמשנת אברהם על הסמ"ג הביא כן מספר הליכות עולם בשם תלמידי הרשב"א, ולע"ד אינו ראייה להוציא את לשון האגודה ממשמעותו שהרי גם בספר יראים וספר החינוך גרסו במסכת שבת לשון משום שנאמר ומכל מקום לדעתם ההסתכלות אסורה מן התורה.

כל זה בהסתכלות בע"ז עצמה, ואולם בצילומים יש למצוא היתר לפי מה שכתבו התוספות והרא"ש במסכת שבת שם שאם עשה הצורה לנוי מותר

שהוא אופן עבודתה ועל שני אלה כתב שהמחשבה באלו הדברים והעיון באלו הלשונות הוא מה שיעורר האדם לבקש אותם ועבודתם עכ"ל. וסיים שאפילו להתעסק בצלם הנראית והמחשבה בעשייתה אינו מותר כדי שלא יתעסק חלק הזמן בחלק ממנה עכ"ל פי' אפילו אם אינו מתענין לא בתיאולוגיה ולא בפולחן אלא רק בצורת הפסל ובטכניקה של עשייתה מכל מקום אסור כי סוף סוף מתעסק בע"ז, וכן תרגם הר"י קאפח אפילו להסתכל בצורת הפסל החיצונה ולהתבונן בעשייתו אסור עכ"ל.

וז"ל התורת כהנים פרשת קדשים פרשת א' הלכה י', אל תפנו אל האלילים אל תפנה לעבדם, ר' יהודה אומר אל תפנה לראותם ודאי עכ"ל ובירושלמי מסכת עבודה זרה פרק ג' הלכה א' הנוסח הוא לראותם ממש עכ"ל והיינו הך ועיין בהגהות הגר"ח ה"ר לספר המצות שם. ולדעת הרמב"ם אין כאן מחלוקת אלא ר' יהודה מוסיף על דברי חכמים וכסתימת הגמרא במסכת שבת דף קמ"ט עמוד א' שאסור גם להסתכל וכן כתב בכסף משנה וכן דעת ספר היראים השלם מצוה שני"א והקצר ס"ה בהדיא שר' יהודה אינו חולק אלא מוסיף להדרש עכ"ל. ולפי זה אסור להסתכל באיקון בכל ענין, ולא יועיל מה שבמלאכתו טריד ללמוד או ללמד אמנות ואינו מתכוון לצד הע"ז שבו. כפי שהציע כבודו כי את זה גופא אסור ר' יהודה להתבונן בצורת עשייתה כיון דסוף סוף מתעסק בע"ז. ומה שבחירה דעה סימן קמ"ב סעיף י"א כתב שאסור להסתכל בנוי אלילים כיון שנהנה מראיה עכ"ל ולפי זה מי שטרוד בלימודיו ואינו מסתכל כדי ליהנות יש לאמר שמוותר, הנה בבית יוסף העתיק כן מרבנו ירוחם נתיב י"ז חלק ה' אבל שאר ראשונים לא הזכירו טעם הנאה ועיין בספר החינוך מצוה רי"ג שהטעם שלא להימשך אחר הע"ז קאי גם על איסור הסתכלות, וגם הלא אין דורשים טעמא דקרא ועיין בשו"ת אגרות משה חלק יורה דעה חלק ב' סימן נ"ג.

ברם דבר זה האחרון תלוי במחלוקת ראשונים האם האיסור להסתכל בצלמים הוא מדאורייתא או מדרבנן, שעל הכתוב אל תפנו אל האלילים פרש"י לעבדם עכ"ל כתנא קמא בתורת כהנים וכן כתב הרמב"ן שם שרבותינו הכניסו אפילו ההסתכלות בהן בכלל האיסור שלא יתן דעתו בענינם כלל עכ"ל הרי

ת"ל וטמאים יהיו וכו' עכ"ל ששם שפיר שאלו האם לשון יותץ הוא כמשמעו או לא מה שאין כן כאן.

לכן נראה בשני אופנים, הא' שלראותם ממש או ודאי פרושו להסתכל היטב באלילים ובא ר' יהודה לאפוקי ראייה בעלמא שמותרת אפילו בע"ז עצמה וכן פרש בהעמק שאלה שאילתא נ"ב אות א' וכמו שנמצא חילוק זה בכמה ענינים עיי"ש ועיין במשנה ברורה סימן ע"ה סעיף קטן ז' ובאוצר הפוסקים סימן כ"א סעיף קטן י"ט אות א'. ובאמת כן נכון לדינא ואינו תלוי בגרסת ודאי או ממש כי ביראים השלם כתב ר' יהודה אומר אל תפנו לראותם פי' להסתכל בהם אמר עכ"ל ולא גרס ודאי ושלא כנוסח הקצר ומכל מקום פרש שרק להסתכל אסור, ומשם לשאלות שגם כן לא גרס ודאי שמכל מקום אפשר שלא אסר אלא להסתכל מה שאין כן ראייה בעלמא מותרת ושלא כמו שדייק שם בהעמק שאלה. והפרוש הב' שאסור לראותם ממש או ודאי כלומר להביט באלילים עצמם ולאפוקי להביט בתמונה או ציור וזה נראה יותר לפי הלשון לע"ד.

ובהרבה ענינים שונה תמונה או צילום של האיסור מן האיסור עצמו ובדומה למה שחילק הגמ"ז וצלה"ה בין קול אשה ממש לקולה ברדיו וכדומה שאמר כן גם לגבי ראיית אשה בטלויזיה שאין זו ראיית ערוה ממש, והגם שבדאי אסור לראות ערוה בתמונה או על מסך או בכל אופן כיון שמגרה יצר הרע בעצמו מכל מקום זהו איסור אחר ונפקא מינה כי מול ערוה ממש אסור בקריאת שמע ולא מהני עצימת עינים כמו שהסכימו האחרונים באורח חיים סימן ע"ה סעיף ו' מה שאין כן מול תמונת ערוה מהני עצימת עינים כל שאינו טריד. ובטלויזיה בלאו הכי מועילה עצימת עינים כיון שזוככת מפסקת עיין במשנה ברורה שם סעיף קטן כ"ט, ואינו דומה לרואה ערוה דרך משקפים שאז הזוככת מפסקת רק נגד עיניו ועדיין קרי בו לא יראה בך. ועל דרך הטבע ראיית תמונה של דבר קיל מראייתו אפילו במראה כי במראה רואים את הדבר עצמו ורק קרני האור ממנו כופפו בזוית מה שאין כן בתמונה או בטלויזיה פנים חדשות באו לכאן, וכן קול הנשמע ברדיו הוי פנים חדשות ולכן אין יוצאים בו מצות שופר וכו'.

והביאו ראייה ממטבעות ומי לא עסקינן שהמלכות הטביעה במטבע דמות של פסל ידוע וכמו שבאמת היו עושים כן ואף על פי כן מותר להסתכל בו כיון שאינו ע"ז עצמה והוא הדין צילום אינו ע"ז עצמה כי מן הסתם המצלם והמפתח והמדפיס את הצילומים לא התכוונו לע"ז ואם ידוע שהתכוונו לכך אין הכי נמי שאסור. וברבנו ירוחם שם בחלק ד' כתב, אפשר שגויים שלנו שאינם אדוקים בע"ז כל מה שעושים בכלים צורת אשה ובנה וצורת שתי וערב ואדם תלוי עליו אינן עשויים אלא לגוי ומותרים בהנאה כולם וכו' עכ"ל ושתי וערב ואדם תלוי עליו שעל הכלי הם העתק קטן של ע"ז ידועה ואף על פי כן מותר ומאי שנא מצילום, ומה שסיים שאסור להשהותם משום חשד וכן שראוי להתמיר בספק איסור תורה עכ"ל היינו משום שסוף סוף ספק שמא גם הצורות שעל הכלים נעשו לשם ע"ז מה שאין כן כאן. ומהיות טוב אל תקרא רע אין לרכוש צילום בודד של איקון או ספר אומנות שכולו צילומי איקונים וחפצי ע"ז אלא רק כשהם מובלעים בין ענינים אחרים שאז ענין הספר מוכיח עליו. ולחשש שמא יימשך לע"ז על ידי הצילומים, בזה לע"ד כיון שאינו עיקר האיסור יש לומר שמהני מה שהוא טרוד בלימודו או במקצועו והכל לפי מה שהוא אדם מה שאין כן להסתכל בע"ז גופא אין לחלק וכמו שהבאתי מהרמב"ם. ורק איני יודע כיצד התלמיד וכל שכן המורה יוכל להנצל מן האיסור לשבת עכו"ם ומעשיהם ועיין מה שכתבתי בענין לא תתנם [בסימן הבא].

וי"ש לדייק בדברי ר' יהודה שמירי רק במסתכל בע"ז גופא ממה שאמר לראותם ודאי עכ"ל או לראותם ממש עכ"ל ומהו ודאי או ממש ואטו תנא קמא אסר לראותם לא-ממש, שבשלמא אם היה כתוב אל תביט באלילים ותנא קמא פרש להביט לאו דוקא אלא להביט כדי לעבדם ואילו ר' יהודה פרש להביט כמשמעו ולזה סיים ממש או ודאי להוציא מדעת תנא קמא, אבל הלא אל תפנו אל האלילים עכ"ל כתיב ואינו משורש ראייה או מבט ותנא קמא פרש באופן אחד ור' יהודה פרש באופן אחר לגמרי וקודם דברי ר' יהודה ראייה מאן דכר שמה שהוצרך להדגיש לראותם ודאי או ממש, ואינו דומה לשאר ודאי שבתורת כהנים כמו בפרשת שמיני סוף פרק י' על הכתוב וכירים יותץ שאמרו עליו יכול יתצם ודאי

גם לראות תמונתה מחמם כמו להכירה, לע"ד הרי ראייה לסתור שהרי אמרו שעשתה לו שתי צורות זונות ולמה דוקא זונות וגם מהיכן ידע אחאב שהן זונות אלא בודאי הכיר אותן מקודם וכן פרש בעיון יעקב בתרוץ השני שמכירה במעשיה כשהיתה זונה עכ"ל. ועוד יש לאמר שצורות זונות היינו תמונות נשים בעירום וממילא הן של זונות ואינו ענין לתמונות נשים בעלמא, ובודאי הכל לפי התמונה וגם לא ראי צילום או שחור ולבן כראי סרט או צבעים. וממילא ליתא גם למה שהביא בשו"ת יביע אומר שם סוף סימן ז' שראוי לאשה שלא תצטלם אפילו לבושה בצניעות, ואם משום שמא תבוא התמונה לידי אנשים ולא מעלי הלא אסור להסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה ומכל מקום היא אינה מחויבת לכסות אצבעותיה.

יהודה הרצל הנקין

והאחרונים נחלקו בקול אשה ברדיו ורבים הקילו כשאינו מכירה והביאם בשו"ת יביע אומר חלק א' חלק אורח חיים סימן ר'. ושם באות י"א ובסוף סימן ז' כתב שאם ראה תמונה שלה אפילו פעם אחת הרי כידועה ומכירה דזיל בתר טעמא שמא יהרהר, ולע"ד אינו כן כי היום בהרבה מקומות לא שייך זיל בתר טעמא כיון שבעו"ה דשו רבים בשירי נשים ואינם מהרהרים אפילו בקול אשה ממש ובדומה למה שכתב בהקדמה לים של שלמה במסכת קדושין פרק ד' אות כ"ה, ולכן די לנו לאסור מה שמפורש בגמרא זולת בשירי עגבים או כאשר שרה אשה המפורסמת כפרוצה. ומה שהביא מהעיון יעקב במסכת תענית דף ה' עמוד ב' שדייק ממסכת סנהדרין דף ל"ט עמוד ב' אחאב איש מצונן היה ופרש"י לא היה אוהב תשמיש ועשתה לו איזבל שתי צורות זונות במרכבתו כד יראה אותן ויתחמם עכ"ל הגמרא ואלמא

סימן לה

האזנה למוסיקה כנסייתית, הזכרת שם ע"ז ואיסור לא תתן להם חן

במסכת סנהדרין דף צ"ט עמוד א' בדברי ר' הילל. וב' שמאמינים שהלחם שלהם נהפך בפולחן המא"ס לגופו של ישו. וג' שסוגדים לצלמים ואיקונים ודרך סגידתם היא כריעה בעשיית סימן הצלב.

כל זה בנצרות הקאתולית והאורתודוקסית והאנגליקאנית אבל מאז לותר נטשו הכנסיות הפרוטסטנטיות את הסיגוד לצלמים. ובכנסיה שאינם סוגדים בה לצלמים ואינם אצלם אלא לזכר בעלמא אזי אפילו דמות האיש על הצלב אינה עבודה זרה, ונלמד מרבנו ירוחם נתיב י"ז חלק ד' שהביא בשם רבו שבגויים שלנו שאינם עובדים לחמה וללכנה ודרקון וכו' כלים שנמצאות עליהם דמויות אלו אינם אסורים בהנאה אף על פי שנאסרו בגמרא, וכתב ואפשר דגויים שלנו שאינם אדוקים בעבודה זרה כל מה שעושים בכלים צורת אשה ובנה או צורת שתי וערב ואדם תלוי עליו אינן עשויין אלא לנוי ומותרים בהנאה כלם ואסור להשהותם משום חשד עכ"ל. ומה שסיים שראוי להחמיר בספק איסור תורה עכ"ל היינו משום שעובדים לצורות אלה

ב"ה, ר"ה ניפן תשנ"ד
לאשה אחת

קבלתי שאלתך בקשר להאזנה למוסיקה כנסייתית ולפני כמה חדשים הגיעה שאלה דומה מישראלית הנמצאת בלונדון. בארצות האל דיני עבודה זרה הם כאבן שאין לה הופכים ולכן אכואה בארוכה.

א

עיקר עבודה זרה הוא הגישום של האלוקים, והנצרות דינה כעבודה זרה מכמה סיבות: א' האמונה בשילוש של האב והרוח הקדוש והבן שמחשבים את ישו לאלקים, ואלמלא כן הפיצול באתודות הבורא בין האב לרוח הקדוש לא היה נחשב ע"ז לגבם כל עוד לא ניתן להגשמה אף על פי שהוא מינות לגבינו. גם אילו חשבו את ישו לבן אלקים ח"ו אבל לא לאלקים עצמו ולא היו עובדים אותו היה זה מינות אבל לא ע"ז ואילו חשבו אותו למשיח אבל לא לאלקים ולא לבן אלקים היה זה טעות ושטות אבל לא ע"ז ועיין